

مقاله پژوهشی

تجارب زیسته دانشجویان از کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی در نگاهداشت فایده‌مندی: مطالعه کاربران فضای مجازی در دانشگاه رازی کرمانشاه

محمد رضا اردلان^{۱*}

محسن احمدی^۲

احمد عزیزی^۳

پروانه محمدی^۴

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۱/۳۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۷/۲۲

چکیده

پژوهش حاضر با هدف تبیین تجارب زیسته دانشجویان از کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی در نگاهداشت فایده‌مندی انجام گرفت. روش پژوهش کیفی از نوع پدیدارشناسی بود. جامعه‌ی آماری پژوهش دانشجویان کاربر شبکه‌های اجتماعی مجازی در دانشگاه رازی کرمانشاه بودند. برای تعیین حجم نمونه به جهت مدنظر بودن کفایت داده‌ها از نمونه‌گیری تا مرحله اشباع و روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد. در نهایت حجم نمونه با در نظر گرفتن اشباع نظری به ۲۱ نفر رسید. جمع‌آوری اطلاعات با استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته انجام شد و با کدگذاری باز، محوری و انتخابی تحلیل شدند. یافته‌ها ۹۸ گزاره مفهومی اولیه با ۱۲ مقوله فرعی و ۲ گزاره مقوله‌ای اصلی را نشان داد و روابط بین آن‌ها در قالب الگوی ساختاری ارائه شد. نتایج نشان داد دانشجویان در تعامل با شبکه‌های اجتماعی مجازی تجارب مثبت و منفی زیادی را کسب کرده‌اند. بررسی تجارب زیسته دانشجویان می‌تواند به صورت شایسته‌ای به بازشناسی مزایا و معایب کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی و متعاقباً برنامه‌ریزی برای استفاده مناسب از این شبکه‌ها بیانجامد.

کلیدواژه‌ها: تجارب زیسته، شبکه‌های اجتماعی مجازی، دانشجویان، کاربران شبکه اجتماعی مجازی

۱- دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

۲- دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

۳- دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

۴- دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی گروه، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران

Email: mr.ardalan@basu.ac.ir

*: نویسنده مسئول

۱. مقدمه

در دو دهه اخیر، افزایش پرشتابی در شمار افراد دارای دسترسی به اینترنت به وقوع پیوسته و دامنه برنامه‌های کاربردی اینترنت برای کارکردهای مختلف گسترده‌تر شده است (وانگ^۱ و همکاران، ۲۰۱۵: ۱۲۱)؛ به شکلی که استفاده جهانی از اینترنت و برنامه‌های کاربردی آن تمامی جنبه‌ها از کسب‌وکار و آموزش گرفته تا فعالیت‌های اجتماعی را تحت تأثیر قرار داده است (ایسیک^۲، ۲۰۱۳: ۲۰۶). یکی از برنامه‌های کاربردی این عرصه، شبکه‌های اجتماعی مجازی^۳ هستند که به‌منزله نوعی اجتماع مجازی به کاربران اجازه می‌دهند تا با یکدیگر ارتباط برقرار کرده و در طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های اجتماعی یا تفریحی درگیر شوند و اطلاعات دلخواه خود را به دست آورند (وانگ و همکاران، ۲۰۱۵: ۱۲۳). براساس تعریف شبکه‌های اجتماعی مجازی به جامعه‌ای برخط از کاربران اینترنتی که تمایل به برقرار کردن ارتباط با دیگر کاربران در حوزه‌های موردعلاقه دارند و به‌راحتی می‌توانند علایقشان را با یکدیگر سهیم شوند و با سایر افراد به تبادل اطلاعات بپردازند، اطلاق می‌شوند (ویلیام^۴، ۲۰۰۹: ۳). در واقع شبکه‌های اجتماعی مجازی، یکی از جدیدترین‌ها رسانه‌هاست، که از نظر جذب کاربر به‌سرعت در حال رشد و گسترش است. این شبکه‌ها که به‌صورت یک برنامه متن‌باز طراحی و ساخته شده، اکثراً در دو، سه دهه‌ی اخیر به جمع شبکه‌های ارتباطی و اجتماعی راه یافته‌اند (رضائی، صفا، ادیبی، ۱۳۹۵: ۴۷). داشتن برخی ویژگی‌های منحصربه‌فرد همچون راه‌های ارتباطی کامل‌تر، امکانات بهتر در گروه‌ها و حفظ حریم خصوصی کاربران، امکان ارسال فایل‌های مختلف با حجم زیاد و سرعت بالای ارسال و دریافت اطلاعات، سبب شده تا شبکه‌های مجازی به‌سرعت جای خود را به‌عنوان یک ابزار ارتباطی محبوب و قدرتمند در میان کاربران باز کند (اسماعیلی، ۱۳۹۴: ۷۱). آنچه مسلم است، تأثیرات رو به افزایش شبکه‌های اجتماعی منجر به تغییرات محسوسی در شیوه‌های توزیع اطلاعات و ارتباط افراد، گسترش مرزهای فرهنگی، عادت‌های کاربران (گیکاس، گرانت^۵، ۲۰۱۳) و به‌طور کلی سبک زندگی افراد (بایسن^۶، ۲۰۱۵) شده و در این میان فعالیت‌های تسهیم و اشتراک‌گذاری دانش در

1. Wang *et al.*

2. Isik

3. Virtual Social Networks

4. william

5. Gikas, Grant

6. Bicen

فضای مجازی مستثنا نبوده و انفجار رسانه‌های اجتماعی، شیوه‌های نوینی برای توزیع و انتقال دانش در بین دانشجویان دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی به ارمغان آورده است (سلیمانی‌پور، ۱۳۹۰: ۱۷). حوزه‌ی دانشگاه نیز از این تغییرها بی‌بهره نمانده است و می‌توان گفت فناوری‌های نوظهور مانند فناوری‌های نسخه اول و نسخه دوم وب و ابزار تعامل آنلاین، سیمای ارتباطات دانشجویان دانشگاه را متحول کرده‌اند و واسطه‌ی یادگیری و عنصر مهم آموزش و سیستم‌های یاددهی - یادگیری شده‌اند (سعیدی‌پور، معصومی‌فرد، معصومی‌فرد، ۱۳۹۲: ۲۸). بخشی از کاربران شبکه‌های اجتماعی مجازی، دانشجویان حوزه‌های گوناگون علمی هستند که از منابع و امکانات آن برای دستیابی به اطلاعات و انجام مبادلات علمی بهره می‌گیرند. با توسعه‌ی نرم‌افزارهای نسل دوم وب، بسته‌های نرم‌افزاری منبع‌باز و فناوری سه بعدی تحت وب، قابلیت‌های شگرفی برای کلیه کاربران فاوا و به‌ویژه برای دانشجویان به وجود آمده است (برافی^۱، ۲۰۰۶: ۱۶). با کاربست شبکه‌های مجازی عملکرد چندتکلیفی و چندگانه داشتن دانشجویان نیز افزایش یافته است. تجربه زیست و زندگی دانشجویی برهه حساسی از زندگی هر جوان دانشگاه دیده است. دوران دانشجویی بخشی از مناسک گذار و جامعه‌پذیری جوانان است (نقدی، رویین‌تن و زارعی، ۱۳۹۸: ۵۴). چنان‌که هسن^۲ و همکاران (۲۰۱۱) اظهار داشته‌اند دانشجویان دانشگاه‌های مختلف از شبکه‌های اجتماعی به‌عنوان ابزاری ارتباطی استفاده می‌کنند. از نظر داوولی^۳ (۲۰۰۷) دانشجویان با استفاده از امکانات ارتباطی و تعاملی این فناوری‌ها می‌توانند در هر زمان با همکاران خود در مناطق مختلف جهان ارتباط برقرار کنند و به تعبیر جامعه‌شناسان، اجتماع‌های رابطه‌ای^۴ یا ذهنی تشکیل دهند. آن‌ها با به‌کارگیری قابلیت‌های سه بعدی و چندرسانه‌ای این فناوری‌ها می‌توانند منابع اطلاعاتی متنی و غیر متنی نظیر ویدیوها، کلیپ‌های صوتی، پادکست‌ها و تصاویر دست‌اول را از سراسر جهان با یکدیگر مبادله نمایند. یکی دیگر از قابلیت‌ها و امکانات مهم فضا‌های مجازی، امکان انتشار و استفاده از نظرات صاحب‌نظران و پژوهشگران برای بهبود فعالیت‌های علمی و پژوهشی است. پژوهشگران می‌توانند تصمیم‌های پژوهشی خود را با سایر افراد صاحب‌نظر مبادله کنند و از نظرات آن‌ها برای اصلاح و بهبود فرایندهای پژوهشی بهره گیرند (مک‌لاگلین، لی^۵، ۲۰۰۷: ۶۶۹).

1. Brophy
2. Hanson end
3. Dawley
4. Relational Community
5. McLoughlin, Lee

یکی از نظریات مرتبط با کاربست شبکه در رفع نیازهای افراد، نظریه استفاده و خشنودی است. این نظریه به بررسی چگونگی جذب و حفظ مخاطب از طریق انواع رسانه و محتوایی که نیاز افراد را برآورده می‌سازند می‌پردازد. درحالی‌که به‌طور سنتی محققان تمایل داشته‌اند بر تأثیرات رسانه روی مخاطبان تأکید کنند، نظریه‌ی استفاده و خشنودی از ضرورت ملاحظه‌ی آنچه افراد با رسانه‌ها انجام می‌دهند حمایت می‌کند (پارکر و پلانک^۱، ۲۰۰۰: ۴۶؛ روبین^۲، ۲۰۰۲: ۵۳۵). این نظریه در خصوص انواع رسانه‌ها و محتوای رسانه‌ای به‌کار گرفته شده و در سال‌های اخیر برای آنچه رسانه‌های جدید نامیده می‌شوند همچون اینترنت (راجیرو^۳، ۲۰۰۲؛ روبین، ۲۰۰۲؛ گرت^۴، ۲۰۰۵)، تلفن‌های همراه (گرت، اودنوهه^۵، ۲۰۰۷)، وبلاگ‌ها (هامیلتون^۶، ۲۰۰۳) و شبکه‌های اجتماعی مجازی نیز استفاده شده است. روبین (۲۰۰۰) و راجیرو (۲۰۰۲) معتقدند ظهور رسانه‌های جدید به‌خصوص اینترنت به‌دلیل ماهیت تعاملی، نظریه‌ی استفاده و خشنودی را به‌روز کرده و جان تازه‌ای به آن بخشیده است. راجیرو (۲۰۰۲) معتقد است با ظهور اینترنت مفاهیمی مانند فعالیت و تعامل، ماهیت مخاطبان آنلاین و ناهم‌زمانی نیازمند بازشناسی است. این رویکرد بر این فرض‌ها که افراد فعالانه در جستجو و انتخاب رسانه‌اند، استفاده از رسانه هدف - محور بوده و گستره‌ی متنوعی از نیازها از جمله نیاز به دانش را برطرف می‌سازد، استوار است. بر این اساس تعامل مردم با رسانه‌ها اغلب می‌تواند از راه کاربرد و استفاده‌هایی که از رسانه‌ها می‌کنند یا خشنودی و لذتی که به‌دست می‌آورند، توضیح داده شود.

در عرصه‌ی علم و تعلیم و تربیت شبکه‌های اجتماعی مجازی، حوزه‌ی تحقیقاتی برای اطلاعات جامع دانشجویان است که به‌سرعت در حال رشد می‌باشند (هاری اوینس، لیتینن، یو^۷، ۲۰۱۰: ۲۶). با پیدایش شبکه‌های اجتماعی، استفاده از این شبکه‌ها جزء جدایی‌ناپذیری از زندگی بسیاری از دانشجویان شده است و بر روی کلیه‌ی جوانب زندگی دانشجویی، از جمله میزان مطالعه، عملکرد تحصیلی و سایر مهارت‌های تحصیلی آن‌ها، تأثیر مستقیم داشته است (کیرسچنر، کارپینسکی^۸، ۲۰۱۰: ۱۲۳۸). در طول دهه‌ی گذشته استفاده از

1. Parker, B. J., Plank, R.E.

2. Rubin, A. M.

3. Ruggiero, T.E.

4. Grant, I.C.

5. O'Donohoe, S.

6. Hamilton, A.

7. Harri oinas, Lyytinen, Yoo

8. Kirschner, Karpinski

رسانه‌های اجتماعی به‌طور معنی‌داری افزایش یافته است (مورنو^۱ و همکاران، ۲۰۱۲: ۱۰۹۹). به‌طوری‌که استفاده از وب سایت‌های شبکه‌ی اجتماعی از جمله شبکه‌های اجتماعی فیس‌بوک و توئیتر بخشی از زندگی دانشجویان ایالات‌متحده گشته است (جانکو، لوکن، هایبرگر^۲، ۲۰۱۱: ۱۲۵). هم‌چنین با کاربست شبکه‌های مجازی عملکرد چندتکلیفی و چندگانه داشتن دانشجویان نیز افزایش یافته است. چنان‌که یافته‌ی تحقیقی اشاره دارد که یک پنجم از افراد موردبررسی آنان درحالی‌که در کلاس درس‌اند به‌طور مداوم از فیس‌بوک استفاده می‌کنند (بوراک^۳، ۲۰۱۲: ۱۹). هنسن، درومهلر، مالارد، مک‌کی و سچگل^۴ (۲۰۱۱) نیز ابراز کرده‌اند که دانشجویان دانشگاه‌های مختلف از شبکه‌های اجتماعی به‌عنوان ابزاری ارتباطی استفاده می‌کنند. تکنولوژی رسانه‌های اجتماعی در بین دانشجویان رایج و عمومی شده‌اند و باعث اتکا و وابستگی دانشجویان بر این شبکه‌ها جهت ارتباط شده‌اند. نتایج مطالعه‌ی هایبرگر و هارپر^۵ در سال ۲۰۰۸ نشان داده است که ۸۵ درصد دانشجویان از وب سایت‌های شبکه‌های اجتماعی مجازی به‌عنوان اصلی‌ترین روش ارتباطی استفاده می‌کنند. علاوه‌بر این بروبیکر^۶ (۲۰۱۳) بر این باور است که در بسیاری از اوقات نیاز به ابقای ارتباط با دوستان، خانواده، هم‌فکران و ... انگیزه‌ای برای دانشجویان جهت استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی است.

بسیاری از پژوهش‌هایی که به بررسی انگیزه‌های افراد برای عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی پرداخته‌اند، نشان می‌دهد که این شبکه‌ها همه‌ی نیازهای کاربران را که قبلاً به‌طور پراکنده با پست الکترونیک، وب سایت‌های خبری، وبلاگ‌ها، اتاق‌های گفتگو و ... برآورده می‌شد را تأمین می‌کنند. افراد برای سرگرمی، نیازهای اطلاعاتی، معاشرتی، کنجکاوی، رهایی، تعامل اجتماعی و گذران وقت در این فضا حضور می‌یابند (لويس، کافمن، گنزالز، ویمر، کریسیس^۷، ۲۰۰۸: ۳۴۱). در واقع کاربران شبکه‌های اجتماعی مجازی نیازهای بین فردی، تماس اجتماعی، هویت شخصی و نیازهای راهنمایی یا اطلاعاتی خود را مرتفع می‌کنند (سدیر، اوویشی^۸، ۲۰۰۹: ۴۴۱).

-
1. Moreno
 2. Junco, Loken, Heiberger
 3. Burak
 4. Hanson, Drumheller, Mallard, McKee, Schlegel
 5. Harper
 6. Brubaker
 7. Lewis, Kaufman, Gonzalez, Wimmer, Chrisis
 8. Seder, Oishi

از طریق شبکه‌های اجتماعی مجازی کاربران قادر به ساختن پروفایل، تسهیم کردن اطلاعات، دیدن یادداشت‌های دیگر کاربران و ... هستند (جاوا، سانگ، فینین، تسنگ^۱، ۲۰۰۷: ۵۹). با ادامه‌ی افزایش محبوبیت شبکه‌های مجازی، بیش‌تر دانشگاهیان به افزایش استفاده از این شبکه‌ها به‌منظور تدریس موفق به نسل جدید دانشجویان اقدام کرده‌اند و شبکه‌های اجتماعی مجازی در بسیاری از کلاس‌های دانشگاه‌ها مورد استفاده قرار گرفته است (جانز، جانسن - یل، میلرمایر، سیون‌پریز^۲، ۲۰۰۸: ۱۷۳؛ جاکوبسن، فورست^۳، ۲۰۱۱: ۲۷۷). اکثر اساتیدی که این تکنولوژی را به‌کار بسته‌اند بر این باورند که این شبکه‌ها، روشی‌اند که از طریق آن ارتباط مثبتی با دانشجویانشان در حین تدریس دارند. علاوه‌بر این متخصصان ابراز داشته‌اند؛ ارتباط اجتماعی مجازی بین دانشجویان می‌تواند عاملی برای یادگیری موفق باشد (روبلیر، وب، هرمن، ویتی^۴، ۲۰۱۰: ۱۳۷).

محدود بودن میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و استفاده از آن‌ها جهت ارتباط با اساتید، خانواده و دوستان می‌تواند دانشجویان را در کسب عملکرد تحصیلی و آکادمیکی مثبت موجب شوند. گرچه عکس این قضیه نیز صادق است. بدین‌قرار که سپری کردن زمان بیش‌ازحد جهت استفاده از شبکه‌های مجازی باعث تأثیر منفی بر دانشجویان و وارد ساختن خلل در عملکرد تحصیلی و آکادمیکی آنان می‌شود (کیرسچنر، کارپینسکی، ۲۰۱۰: ۱۲۴۱). در همین راستا تامسون^۵ و همکاران (۲۰۰۸) بیان کرده‌اند استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی جزء جدایی‌ناپذیری از زندگی بسیاری از دانشجویان شده است و بر روی کلیه‌ی جوانب زندگی دانشجویی، از جمله میزان مطالعه و عملکرد تحصیلی آن‌ها، تأثیر مستقیم داشته است.

تارنمای شبکه‌های اجتماعی مجازی به‌طور بالقوه‌ای چه در سطح روابط بین فردی و چه در سطح روابط اجتماعی، توانایی ایجاد تغییرات اساسی در زمینه‌ی زندگی اجتماعی هر فرد را دارند (الیسون، لمپ، استینفیلد^۶، ۲۰۰۹: ۳۵). در اغلب موارد مهم‌ترین تأثیر استفاده از این‌گونه تارنماها را حفظ و ارتقاء روابط گذاشته می‌دانند (هامتون، ولمن^۷، ۲۰۰۳: ۲۹۱). این در حالی است که نباید از نقش این‌گونه شبکه‌ها در شکل‌گیری روابط جدید بین فردی

-
1. Java, Song, Finin, Tseng
 2. Jones, Johnson-Yale, Millermaier, Seoane Perez
 3. Jacobsen, Forste
 4. Roblyer, M.D., Webb. M., Herman, J., Witty
 5. Thompson & et al
 6. Lampe, Steinfield
 7. Hampton, Wellman

غافل شد (والتر، پارکس^۱، ۲۰۰۲: ۵۳۹). از سوی دیگر، هرچند که فعالیت و عضویت در این شبکه‌ها سبب تسهیل ارتباط با دوستان می‌شود (پمپیک، یرمولایووا، کالورت^۲، ۲۰۰۹)، ولی به همان میزان با کاهش زمان مطالعه‌ی دانشجویان، سبب اختلال در روند تحصیل آن‌ها می‌گردد (اُبرین^۳، ۲۰۱۱)؛ اما شبکه‌های اجتماعی صرفاً اثرات منفی نداشته و می‌توان با به‌کارگیری آن‌ها در فرایند آموزشی و یا درمانی، از آن‌ها به‌طور بهینه در جهت اهداف آموزشی استفاده کرد (یدیدیا^۴ و همکاران، ۲۰۰۳: ۱۱۶۱؛ تکلهایمنت، هیکن^۵، ۲۰۱۱: ۲۶). مطالعات اخیر نشان داده‌اند، اگرچه رسانه‌های اجتماعی پتانسیلی برای ایجاد اثرات منفی بر روی دانشجویان دارند، با این‌وجود این وب سایت‌ها می‌توانند به‌عنوان یک منبع مفید و مثبت برای دانشجویان در جنبه‌های مختلف خدمت‌رسانی کنند به شرطی که به‌طرز صحیحی مورد استفاده قرار بگیرند (هنسن و همکاران، ۲۰۱۱: ۲۵). برای مثال جانز و همکاران در سال ۲۰۰۸ نشان داده است، دانشگاه‌هایی که از این تکنولوژی استفاده می‌کنند می‌توانند به‌صورت مؤثر و مثبت به دانشجویانشان در زمینه‌ی تخصصی و کاری خودشان انگیزه بدهند. افزایش انگیزه‌ی دانشجویان می‌تواند در موفقیت‌های آنان، نمرات و سایر جنبه‌های روان‌شناختی افراد مؤثر و مفید واقع شود (ایمهف، ولمیر، بیرلین^۶، ۲۰۰۷: ۲۸۲۵). با وجود مخالفت برخی از اساتید دانشگاه‌ها با کاربست این تکنولوژی، سایت‌های شبکه‌ی مجازی هنوز سریع‌ترین نوع تکنولوژی در حال رشد بین دانشجویان می‌باشند (جانکو، کل-اونت^۷، ۲۰۰۸: ۹). در مقابل این دسته‌ی مخالف، اساتید دیگری وجود دارند که شبکه‌های اجتماعی مجازی را به‌عنوان تکنولوژی‌ای کارآمد و تجاری و راهی برای ایجاد ارتباط با دانشجویان‌شان می‌دانند (روبلیر و همکاران، ۲۰۱۰: ۱۳۷).

همچنان که دانشجویان بیش‌تر بر کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی متکی می‌شوند، این دید را کسب می‌کنند که این جوامع مجازی جنبه‌ای معنی‌دار از زندگی‌شان می‌باشد و این امر خود باعث استفاده‌ی افراطی از شبکه‌ها شده و می‌تواند اثر منفی بر عملکرد آکادمیکی آنان داشته باشد. بدین معنی که استفاده از شبکه‌های مجازی باعث کاهش تمرکز بر عملکرد تحصیلی شده و بر عادات مطالعه‌ی فردی تأثیر می‌گذارد (جاکوبسن، فورست،

1. Walther, Parks
2. Pempek, Yermolayeva, Calvert
3. O'Brien
4. Yedidia
5. Teclehaimanot, Hickman
6. Imhof, Vollmeyer, Beierlein
7. Junco, Cole-Avent

۲۰۱۱: ۲۷۹). در این زمینه نتایج تحقیق استولاک، وندربرگ، بورکلند و ویس^۱ (۲۰۱۱) نشان داده است؛ دانشجویانی که به‌طور مداوم از شبکه‌ی فیس‌بوک استفاده می‌کنند در هفته ۱-۵ ساعت مطالعه می‌کنند درحالی‌که دانشجویانی که عضو شبکه‌های اجتماعی مجازی نیستند ۱۱-۱۵ ساعت در هفته به مطالعه می‌پردازند.

در راستای اهمیت انجام پژوهش حاضر می‌توان گفت همان‌گونه که از طریق استنادهای منابع مکتوب می‌توان ساختار توسعه‌ی علم یک موضوع یا یک کشور و غیره را ترسیم نمود، از طریق شبکه‌های اجتماعی مجازی نیز می‌توان الگوهای ارتباطی و توسعه‌ی علم در محیط وب را شناسایی و ترسیم کرد. هم‌چنین وب، بسیاری از روش‌های پژوهشگران برای دسترسی به منابع علمی، شیوه‌ی انجام پژوهش، تبادل و انتشار یافته‌ها و به‌طور کلی فعالیت‌های علمی را تغییر داده است، به همین دلیل، اکنون ضرورتی برای ارزیابی تأثیر وب و امکانات آن از جمله شبکه‌های اجتماعی مجازی در دانشجویان و رفتارهای علمی آنان به‌وجود آمده است (اسدی، ۱۳۹۰). به‌عبارتی‌دیگر اگرچه اینترنت در محافل علمی کشور بسیار مورد مطالعه قرار گرفته اما هنوز در حوزه‌ی شبکه‌های اجتماعی مجازی مطالعات چندانی انجام نشده است. از این‌رو تحقیق حاضر می‌تواند برای پژوهشگران و محققان حوزه‌ی علوم اجتماعی، رسانه‌ها و مطالعات جوانان حائز اهمیت باشد. هم‌چنین در سطح سیاست‌گذاری، فقدان شناخت و درک جامع از ماهیت و کارکردهای برخی رسانه‌های جدید و نوپا و کم‌رنگ بودن ادبیات مرتبط با سواد رسانه‌ای در اتخاذ رویکردی تدافعی نسبت به شبکه‌های اجتماعی مجازی بی‌تأثیر نبوده است، به‌طوری‌که فضای شبکه‌های اجتماعی مجازی بیش‌تر با کارکرد سیاسی تهدیدانگاران در جامعه معرفی شده‌اند. در این وضعیت نمی‌توان با داشتن تصویری مبهم و غیر شفاف از این فضا به سیاست‌گذاری برای آن پرداخت. براساس آنچه ذکر گردید و با توجه به نوظهور بودن پدیده‌ی شبکه‌های اجتماعی مجازی و گسترش روزافزون آن‌ها و تأثیرات آن‌ها بر جنبه‌های مختلف زندگی کاربران‌شان و هم‌چنین عدم آشنایی با تمام آثار استفاده از این شبکه‌ها از یک‌سو و انعطاف‌پذیری فناوری اطلاعات و ارتباطات و تکنولوژی‌های جدید و استقبال دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی مجازی از سوی دیگر، پژوهش حاضر به دنبال این بود که از نظر دانشجویان کاربر شبکه‌های اجتماعی چه مؤلفه‌هایی در تبیین تجارب زیسته دانشجویان، نامشهود است؟ و مزایا و معایب کاربست شبکه‌های مجازی از نظر آنان چه مواردی است؟

1. Stollak, Vandenberg, Burklund, Weiss

۲. پیشینه پژوهش

عنوان شبکه‌ی اجتماعی مجازی با قالب امروزی برای نخستین بار در سال ۱۹۶۰ در دانشگاه ایلیونیز در ایالات متحده‌ی آمریکا مطرح شد. پس از آن ظهور سایت‌های شبکه‌ی اجتماعی در سال ۱۹۹۵ با سایت هم‌کلاسی^۱ که به اعضا کمک می‌کرد دوستان دوران تحصیل در مقاطع ابتدایی، دبیرستان و دانشگاه را پیدا کنند کلید خورد (افراسیابی، ۱۳۹۲). اگرچه در ابتدا ایجاد شبکه‌های اجتماعی رشد کمی داشت اما دوران رشد و فراگیر شدن آن‌ها با نسل جدید این شبکه‌ها و پدید آمدن سایت‌هایی چون ریز^۲ و فریندستر^۳ در سال ۲۰۰۲ در امور تجاری، لینکدین^۴ برای تجار حرفه‌ای، مای اسپیس^۵ برای سرگرمی و امور هنری و کوچ‌سرفینگ^۶ در امور مسافرت (۲۰۰۳)، فیس‌بوک^۷ برای دانشجویان دانشگاه‌ها، اورکات^۸ برای دوستان دوران تحصیل، یوتیوب^۹ برای فیلم و عکس، یاهو^{۱۰} و ببو^{۱۱} برای ارتباط عموم (۲۰۰۵)، مای چرچ^{۱۲} برای مسیحیان و فیس‌بوک برای عموم (۲۰۰۶) و چندین شبکه‌ی دیگر، ادامه یافته و تخصصی شدن آن‌ها سرعت گرفت و کاربری شبکه‌ها از یکدیگر متمایز شد (بوید، الیسون، ۲۰۰۷: ۲۲۷). پژوهشگران در مطالعه‌ای که در سال ۲۰۱۰ در مورد کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی (فیس‌بوک) در آموزش عالی بر روی دانشجویان انجام داده‌اند نشان دادند، با ادغام ابزارها و سرویس‌های شبکه‌ی اجتماعی در سیستم یادگیری الکترونیکی، کاربران می‌توانند در آموزشگاه‌ها، مدارس و دانشگاه‌های مختلف ارتباط گسترده‌ای با یکدیگر داشته باشند و جامعه‌ی مجازی ایجاد نمایند (روبلیر، مک‌دانیل، وب، هرمن، ویتی^{۱۳}، ۲۰۱۰: ۱۳۸). روزاک، پوگانیک و کس^{۱۴} (۲۰۱۲) در مطالعه‌ی خود کوم ال.ام.اس^{۱۵} و شبکه‌ی اجتماعی فیس‌بوک را ادغام نمودند و به این نتیجه رسیدند که فرایندهای آموزش الکترونیکی با ابزارهای شبکه‌ی اجتماعی کامل می‌شود. در مطالعه‌ای

1. Classmate
2. Ryze
3. Friendster
4. LinkedIn
5. Myspace
6. Coach Serfing
7. Facebook
8. Orkut
9. youtube
10. Yahoo!360
11. Bebo
12. My Church
13. Roblyer, McDaniel, Webb, Herman, Witty
14. Rozac, Pogacnik, Kos
15. Coome LMS

دیگر که محققان در دانشگاه رودس بر روی افزایش ارزش آموزشی ادغام سکوی شبکه‌ی اجتماعی و سیستم مدیریت یادگیری انجام دادند، سطح یادگیری غیررسمی را با استفاده از شبکه‌ی اجتماعی در سیستم آموزش و پرورش افزایش دادند (گرمو، هالس^۱، ۲۰۱۲). در تحقیقی که اشرف، زیدیه^۲ (۲۰۱۲) بر روی استفاده از نرم‌افزارهای اجتماعی در آموزش عالی انجام داده‌اند، روشن شده است که به‌کارگیری نرم‌افزارهای شبکه‌های اجتماعی اهداف آموزشی چون ابداع راه‌های جدید برای یادگیری، دادن کنترل به دانش‌آموزان و دانشجوین، ارائه‌ی مهارت‌های قابل انتقال، حمایت از آموزش همکاران به یکدیگر، افزایش یادگیری سازنده، ایجاد هویت دیجیتالی و پرورش تعامل اجتماعی را به ارمغان آورده است. در مطالعه‌ی گرینهو و روبلیه^۳ (۲۰۰۹) تحلیل داده‌ها نشان داد که سایت‌های شبکه‌ی اجتماعی، یادگیری اجتماعی دانشجوین را در سه حیطةی تصدیق و قدردانی از کار خلاق، پشتیبانی از همکاران فارغ‌التحصیل و تکالیف مربوط به کلاس حمایت می‌کند. بوید و الیسون (۲۰۰۷) در نتیجه‌ی مطالعه‌ی خود بیان کرده‌اند که دانشجوین زمان قابل توجهی را صرف استفاده از رسانه‌های الکترونیکی می‌کنند. با وجود تقویت نشدن و عدم دسترسی دانشجوین به منابع اطلاعاتی خاص خارج از کلاس درس، اهرم شبکه‌های اجتماعی در جامعه به‌عنوان راهکاری امیدوارکننده می‌باشد. هم‌چنین وجود شبکه‌های اجتماعی در راستای برآوردن اهداف ارتباطی جوامع، ارائه‌ی راهنمایی و حمایت از کاربران جدید، ارائه‌ی اطلاعات مفید و فرصت‌هایی برای رشد و توسعه‌ی شخصی و کمک به اعضا به‌عنوان کانال ارتباطی جهت ساختن فرهنگ جامعه ضروری هستند. بررسی این محققین هم‌چنین نقش رسانه‌های اجتماعی مجازی را در رشد و توسعه‌ی دانشجوین بررسی کرده‌اند و به نتایج معنی‌داری دست یافته‌اند. محققان ارتباطات دانشگاه تگزاس در پژوهشی مبتنی بر رویکرد پژوهشی توجّه به نیازهای کاربران و تنوع آن‌ها، نشان دادند که مشارکت و فعالیت دانشجوین در شبکه‌های اجتماعی مجازی برای ارضای چهار نیاز اساسی است: اجتماعی بودن، تفنن و سرگرمی، شناخت خویش و کسب اطلاعات (نامسو، کی، والنزولا^۴، ۲۰۰۹: ۲۸).

به باور بوید (۲۰۰۸) نرم‌افزارهای اجتماعی از طریق پشتیبانی از تعامل، حمایت از ارائه و دریافت بازخورد و ایجاد شبکه‌های اجتماعی و ارتباط بین افراد به بهبود فرایند یادگیری و

1. Gremu, Halse
2. Ashraf, Zaidieh
3. Greenhow, Robelia
4. Namsu, Kee, Valenzuela

کسب مهارت‌های اساسی مانند؛ تفکر انتقادی، خلاقیت و حل مسأله در فراگیران کمک می‌کنند. هم‌چنین مطالعاتی که جانسن^۱ و همکاران، کولوکترونیس، سولمونیدو، هوگراس و هارپنیوک^۲ در سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۰۸ در مورد آثار فناوری‌های نسخه‌ی دوم وب و نرم‌افزارهای اجتماعی مجازی انجام داده‌اند نشانگر این است که ابزارهای نسخه‌ی دوم وب از طریق تسهیل ارتباط و مشارکت اجتماعی، کشف و تشریح اطلاعات به‌صورت گروهی، تولید و مدیریت محتوا، گردآوری مداوم دانش و اصلاح محتوا، توجه به اولویت‌ها و نیازهای شخصی، امکان ارتباط بین اعضای یک گروه مشخص، امکان ارتباط با افراد و منابع متنوع و ناشناس، امکان دریافت و ارائه‌ی بازخورد به یادگیرندگان؛ فرایند ساخت دانش و مهارت‌های وابسته به آن را تسهیل می‌کنند (به نقل از سراجی، ۱۳۹۰). ضیایی‌پرور و عقیلی (۱۳۸۹) نشان داده‌اند ۷۸ درصد کاربران اینترنت در ایران عضو یکی از انواع شبکه‌های اجتماعی مجازی هستند و اکثریت کاربران دارای وب نوشت بوده و از فضای شبکه‌های اجتماعی مجازی به‌خوبی مطلع هستند. هم‌چنین نشان داده‌اند برای اغلب کاربران اینترنت در ایران، شبکه‌های اجتماعی مجازی علاوه بر کارکرد دوست‌یابی، کارکرد کسب اطلاعات و اخبار را نیز دارد. جوادی‌نیا، عرفانیان، عابدینی و بیجاری (۱۳۹۱) طی مطالعه‌ای که به بررسی تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان پرداخته‌اند نشان دادند، دانشجویان با معدل و عملکرد تحصیلی پایین‌تر نسبت به دانشجویان با عملکرد و معدل بالاتر، بیش‌تر از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند. علاوه‌بر این در بررسی‌ای که اخوتی، اکبرنژاد و ذوالعلی (۱۳۹۰) بر روی جامعه‌ی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی انجام داده‌اند، نتیجه‌گیری کرده‌اند که، عمده‌ترین دلیل استفاده‌ی دانشجویان از ابزارهای وب ۲ به‌منظور سرگرمی بوده است و در کنار آن اهداف دیگری همچون آموزش، پژوهش و ارتباط با دیگران نیز وجود داشته است.

با ادامه افزایش محبوبیت شبکه‌های مجازی، بیشتر دانشگاهیان به افزایش استفاده از این شبکه‌ها به‌منظور تدریس موفق به نسل جدید دانشجویان اقدام کرده‌اند. در همین راستا شبکه‌های اجتماعی مجازی در بسیاری از کلاس‌های دانشگاه‌ها مورد استفاده قرار گرفته است (جونز و همکاران^۳، ۲۰۰۸: ۱۷۱؛ جاکوبسن، فورست^۴، ۲۰۱۱: ۲۷۹). اکثر اساتیدی که این فناوری را به‌کار بسته‌اند بر این باورند که این شبکه‌ها، روشی هستند که از طریق آن

1. Johnson
2. Kolokotronis, Solomonidou, Hogarth, Harapnuik
3. Jones
4. Jacobsen, forste

ارتباط مثبتی با دانشجویان‌شان در حین تدریس دارند. علاوه بر این متخصصان ابراز داشته‌اند ارتباط اجتماعی مجازی بین دانشجویان می‌تواند عاملی برای یادگیری موفق باشد (روبلیر^۱ و همکاران، ۲۰۱۰: ۱۳۸). پژوهش بورک، کراوت، مارلو^۲ (۲۰۱۱) تأثیر مثبت رسانه‌های اجتماعی بر سرمایه اجتماعی و تسهیل دانش را تأیید کرده‌اند و ابراز داشته‌اند که رسانه‌های اجتماعی همچون ارتباطات الکترونیک - که قادر به ایجاد ارتباطات جدید آنلاین هستند- اثر مثبتی بر بعد ساختاری سرمایه اجتماعی دارند و با حمایت از توسعه بعد شناختی سرمایه اجتماعی، اشتراک‌گذاری دانش را تسهیل می‌کنند. در داخل کشور نیز پژوهش‌ها نشان داده‌اند ۷۸ درصد کاربران اینترنت در ایران عضو یکی از انواع شبکه‌های اجتماعی مجازی هستند و اکثریت کاربران دارای وب نوشت بوده و از فضای شبکه‌های اجتماعی مجازی به خوبی مطلع هستند. همچنین پژوهش‌های داخلی حاکی از آن است برای اغلب کاربران اینترنت در ایران، شبکه‌های اجتماعی مجازی علاوه بر کارکرد دوست‌یابی، کارکرد کسب اطلاعات و اخبار و کارکرد آموزشی و علمی را نیز دارد (ضیایی‌پور، عقیلی، ۲۰۱۰: ۳۲؛ آریانی و همکاران، ۲۰۱۵: ۳۵). به‌عنوان نمونه طی مطالعات اخوتی، اکبرنژاد، ذوالعلی (۲۰۱۱) و آریانی و همکاران (۱۳۹۴) که بر روی جامعه‌ی دانشجویان انجام گرفته، نشان داده شد که عمده‌ترین دلیل استفاده دانشجویان از ابزارهای وب ۲ و شبکه‌های اجتماعی مجازی به‌منظور سرگرمی بوده است و در کنار آن اهداف دیگری مانند آموزش، پژوهش و ارتباط با دیگران نیز وجود داشته است.

در پژوهش پوراسکندری و فرج‌اللهی (۱۳۹۸) تحت عنوان شبکه‌های اجتماعی مجازی و تأثیر آن بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان در درس ریاضی، نتایج نشان داد افرادی که در فرایند یاددهی- یادگیری از شبکه اجتماعی مجازی استفاده کرده‌اند از عملکرد تحصیلی بالایی نیز در درس ریاضی برخوردار بوده‌اند. همچنین علی‌رغم دل‌نگرانی‌هایی که در خصوص کاربرد شبکه‌های اجتماعی مجازی وجود دارد، می‌توان با برنامه‌ریزی‌های دقیق و هدفمند از ظرفیت‌های این فناوری برای ارتقا سطح آموزش و فرایند یاددهی- یادگیری بهره‌مند شد. پورمودت و کجیاف (۱۳۹۵) در پژوهش خود تحت عنوان بررسی اضطراب اجتماعی استفاده‌کننده از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی نشان دادند کسانی که به‌شدت از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند، با احتمال بیشتری دچار اعتیاد به اینترنت و اضطراب اجتماعی می‌شوند.

1. Roblyer

2. Burke, Kraut, Marlow

در پژوهش آریانی قیزقاپان، عباس‌پور، شهابی‌زاده و کاظمی (۱۳۹۹) که با هدف بررسی نقش کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی در رفتارهای تسهیم دانش در بین دانشجویان دانشگاه محقق اردبیلی انجام گرفت، نتایج حاکی از آن بود که تأثیر جداگانه کاربست شبکه‌ی تلگرام بر متغیر تسهیم دانش، باورهای کنترلی، تمایل به تسهیم و رفتار تسهیم معنی‌دار است و تأثیر آن بر نگرش به تسهیم دانش و باورهای هنجاری معنی‌دار نیست. تأثیر جداگانه جنسیت بر رفتار تسهیم دانش در فضای مجازی معنی‌دار است و بر سایر مؤلفه‌ها، معنی‌دار نیست. همچنین تأثیر تعامل بین جنسیت و میزان کاربست شبکه‌ی تلگرام بر باور کنترلی و تمایل به تسهیم دانش معنی‌دار است و بر سایر مؤلفه‌ها معنی‌دار نیست. به‌طور کلی شبکه تلگرام در ارتباط‌هایی که شکل داده باعث توسعه رفتار تسهیم دانش توسط دانشجویان تحصیلات تکمیلی در فضای مجازی شده است.

صالحی، عبداللهمیان و اسحاق‌پور (۱۳۹۶) در تحقیق خود به بررسی هوموفیلی در شبکه‌های اجتماعی مجازی و مطالعه موردی آن در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه زنجان پرداختند و نتایج نشان داد که با به‌کارگیری رویکردهای میان‌رشته‌ای به پدیده هوموفیلی، بهتر می‌توان رخداد آن را به تفسیر در آورد و ماهیت چندبعدی آن را آشکار کرد. دانشجویان تحصیلات تکمیلی با استفاده از ظرفیت‌های فنی زندگی در شبکه‌های اجتماعی اولاً به کنش‌های ارتباطی خود براساس هوموفیلی شکل داده‌اند و دوم اینکه نشان دادند جامعه ایران براساس سنت‌های اجتماعی خویش در این شبکه‌ها زندگی می‌کند.

ایزدی، یعقوبی‌فرانی و عطائی (۱۳۹۸) در مطالعه خود تحت عنوان تعیین‌کننده‌های رفتارهای کارآفرینانه افراد عضو شبکه‌های اجتماعی مجازی نشان دادند که ویژگی‌های شبکه‌های اجتماعی، عوامل محیطی و ویژگی‌های کارآفرینانه قادرند ۷۶ درصد از تغییرات رفتار کارآفرینانه را پیش‌بینی کنند.

بخشی، حامدی‌نسب و پورشافعی (۱۳۹۷) نیز در تحقیق خود تحت عنوان نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در راهبردهای یادگیری خودتنظیمی و رشد توانایی آینده‌پژوهی دانشجویان که در جامعه آماری دانشجویان دانشگاه خوارزمی انجام گرفت به این نتیجه رسیدند که دانشجویان در استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، نمره بالاتری در راهبردهای یادگیری خودتنظیمی، باورهای انگیزشی، توانایی محاسبه، درک مفهومی و روحیه آینده‌نگری کسب کرده‌اند.

اکبری و سجادی‌نژاد (۱۳۹۶) در پژوهشی که با هدف بررسی استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی، نگرش به آسیب‌های اجتماعی و سلامت روان دانشجویان انجام دادند به این نتیجه رسیدند که رابطه معناداری بین میزان استفاده از شبکه‌های مجازی و نگرش به آسیب‌های اجتماعی با سلامت روان و همچنین بین نگرش به آسیب‌های اجتماعی و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی وجود دارد.

در همین راستا حسین‌پور و عرب مؤمنی (۱۳۹۶) در تحقیق خود به بررسی تأثیر کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی بر هویت نهاد خانواده پرداختند و نشان دادند بین شبکه‌های اجتماعی مجازی و هویت نهاد خانواده رابطه معناداری وجود دارد، بدین ترتیب که برخی ویژگی‌های شبکه‌های اجتماعی مجازی از جمله محیط تعاملی، فضای صمیمی و احساس رضایت، گروه‌ها و اجتماعات مجازی و محتوا و تولیدات شبکه‌های اجتماعی تأثیر غیرقابل انکاری بر هویت نهاد خانواده و ارزش‌های این نهاد مقدس دارد.

زارعی، زارعی زوارکی، علی‌آبادی و دلاور (۱۳۹۸) در طی مطالعه‌ای به طراحی و اعتباریابی الگوی شبکه اجتماعی مجازی مدارس ایران پرداختند و نتایج مطالعه ایشان منجر به شناسایی چهار مؤلفه اصلی؛ یادگیری شبکه‌ای، تسهیل‌گری شبکه‌ای، مدیریت شبکه‌ای و فناوری شبکه‌ای و شانزده زیر مؤلفه که از نظر عملکردی و معنایی مشابهت بالایی با مؤلفه‌های اصلی داشتند، گردید.

رضایی، زارعی و طهرانی (۱۳۹۷) در تحقیق خود به واکاوی به‌کارگیری شبکه‌های اجتماعی مجازی در یادگیری و آموزش از منظر استادان و دانشجویان کاربر شبکه‌های اجتماعی مجازی در آموزش پرداختند و نشان دادند به‌کارگیری شبکه‌های اجتماعی و فضای مجازی در هر دو فرایند آموزش و یادگیری از منظر ذینفعان این حوزه موردپذیرش است و یادگیری غنی‌شده مبتنی بر وب علی‌رغم موانع و چالش‌های درک شده بستری مناسب برای تسهیل، تسریع و خلاقیت در فرایند آموزشی است.

۳. روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش حاضر با هدف تبیین تجارب زیسته دانشجویان از کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی در نگاهداشت فایده‌مندی انجام گرفت. روش پژوهش کیفی از نوع پدیدارشناسی بود. جامعه‌ی آماری پژوهش، دانشجویان کاربر شبکه‌های اجتماعی مجازی در دانشگاه رازی کرمانشاه بودند. برای تعیین حجم نمونه به جهت مدنظر بودن کفایت داده‌ها از نمونه‌گیری

تا مرحله اشباع و روش نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد. در نهایت تعداد ۲۱ مصاحبه طی سه هفته انجام شد. اطلاعات مربوط به تعداد افراد نمونه که از میان آنان مصاحبه صورت گرفت در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱: ویژگی‌های جمعیت شناختی افراد نمونه شرکت‌کننده در پژوهش

شرکت‌کنندگان	جنسیت	مقطع تحصیلی	رشته تحصیلی	شغل پدر	تحصیلات پدر	شغل مادر	تحصیلات مادر	وضعیت اقتصادی	شبکه موردعلاقه
۱	مذکر	کارشناسی ارشد	مدیریت آموزشی	آزاد	نهضت	خانه‌دار	بی‌سواد	متوسط	تلگرام
۲	مذکر	دکتری	باستان‌شناسی	کشاورز	بی‌سواد	خانه‌دار	نهضت	متوسط	فیس بوک
۳	مؤنث	کارشناسی	کشاورزی	آزاد	سیکل	خانه‌دار	ابتدایی	خوب	اینستاگرام
۴	مذکر	کارشناسی ارشد	مهندسی شیمی	آزاد	دیپلم	معلم	کاردانی	خوب	تلگرام
۵	مؤنث	کارشناسی ارشد	تربیت بدنی	معلم	کارشناسی	معلم	کارشناسی	متوسط	تلگرام
۶	مذکر	دکتری	مدیریت آموزشی	آزاد	بی‌سواد	-	بی‌سواد	متوسط	تلگرام
۷	مذکر	کارشناسی	جغرافیا	آزاد	سیکل	خانه‌دار	ابتدایی	خوب	تلگرام
۸	مؤنث	کارشناسی ارشد	معماری	آزاد	کارشناسی	آزاد	کارشناسی	خوب	تلگرام
۹	مؤنث	دکتری	کشاورزی	پرستار	کارشناسی	پرستار	کارشناسی	خوب	فیس بوک
۱۰	مذکر	کارشناسی	آمار	کارمند	کارشناسی	کارمند	کاردانی	خوب	تلگرام
۱۱	مذکر	دکتری	مشاوره	آزاد	دیپلم	آزاد	دیپلم	متوسط	تلگرام
۱۲	مؤنث	کارشناسی	کشاورزی	آزاد	بی‌سواد	آزاد	ابتدایی	متوسط	اینستاگرام
۱۳	مذکر	دکتری	فیزیک	آزاد	سیکل	خانه‌دار	بی‌سواد	متوسط	تلگرام
۱۴	مذکر	کارشناسی	شیمی	کارمند	کارشناسی ارشد	کارمند	کارشناسی	خوب	تلگرام
۱۵	مذکر	کارشناسی ارشد	مهندسی کشاورزی	آزاد	دیپلم	خانه‌دار	سیکل	خوب	تلگرام
۱۶	مؤنث	کارشناسی ارشد	تکنولوژی بذر	آزاد	بی‌سواد	خانه‌دار	بی‌سواد	متوسط	تلگرام
۱۷	مذکر	کارشناسی ارشد	مدیریت	آزاد	بی‌سواد	خانه‌دار	بی‌سواد	خوب	واتساپ
۱۸	مؤنث	کارشناسی	ادبیات	کشاورزی	بی‌سواد	خانه‌دار	ابتدایی	خوب	فیس بوک
۱۹	مذکر	کارشناسی ارشد	فیزیک	معلم	کاردانی	معلم	کارشناسی	متوسط	تلگرام
۲۰	مذکر	دکتری	ادبیات	آزاد	بی‌سواد	خانه‌دار	بی‌سواد	متوسط	تلگرام
۲۱	مؤنث	کارشناسی	جغرافیا	آزاد	بی‌سواد	آزاد	سیکل	متوسط	واتساپ

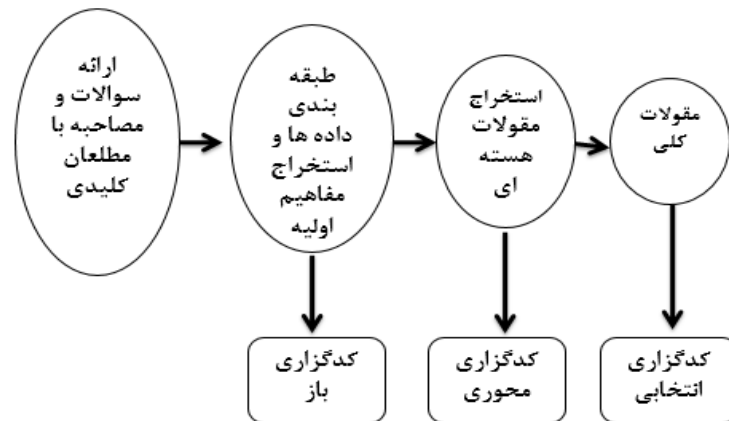
با توجه به اینکه مصاحبه نیمه‌ساختار یافته بود، سؤالات از قبل براساس ادبیات نظری و پژوهشی در زمینه موضوع طرح شده بود. سؤالات در نظر گرفته برای مصاحبه موارد زیر را در برمی‌گرفت:

- چگونه با شبکه‌های اجتماعی مجازی آشنا شدید و هدف شما از کاربست این نوع شبکه‌ها چیست؟
 - چه تجارب تلخ و شیرینی (ولو جزئی باشد) از کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی دارید؟
 - به‌عنوان یک دانشجو کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی توسط دانشجویان را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
 - با توجه به تجارب خود، به نظر شما چه عواملی باعث شده بعضی از صاحب‌نظران و مسؤولین نگاه تهدید انگارانه به کاربست شبکه‌های اجتماعی داشته باشند؟
 - با توجه به تجارب خود، به نظر شما چه عواملی باعث شده بعضی از صاحب‌نظران و افراد کاربر دیدگاه حمایتی به کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی داشته باشند؟
 - با توجه به تجارب خود، به نظر شما از نظر ارزشی و فرهنگی و اجتماعی کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی چه اثرات سودمند و مخربی می‌توانند داشته باشند؟
 - با توجه به تجارب خود، میزان اعتماد خود به اخبار و اطلاعات فضای شبکه‌های اجتماعی مجازی را تبیین کنید؟
 - با توجه به تجارب خود، سودمندی کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی را از نظر آموزشی و اطلاعاتی چگونه تبیین می‌کنید؟
- پس از انجام هر مصاحبه داده‌ها بلافاصله مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند، هر مصاحبه با مصاحبه پیشین مقایسه شده و از نتیجه آن در مصاحبه بعدی استفاده شد. پس از اتمام مصاحبه‌ها فهرست کاملی با اطلاعات موردنیاز تهیه و به هر مصاحبه‌شونده یک کد اختصاص داده شد. سپس داده‌ها به‌دقت مرور و در یک جدول شامل کد مصاحبه‌شونده و گزاره‌های کلامی وارد شدند و مفاهیم کدگذاری باز انتخاب شدند. سپس کدها مجدداً مورد بازبینی قرار گرفته و در دسته‌های عمده ادغام شده و در جدولی براساس محتوای کدگذاری باز و کدگذاری محوری مرتب شدند و در پایان جدولی شامل کدگذاری محوری با در نظر گرفتن پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان ارائه و تحلیل شدند. برای کسب اطمینان از روایی پژوهش، یعنی دقیق بودن یافته‌ها از منظر محقق، مشارکت‌کنندگان یا خوانندگان گزارش پژوهش دو

اقدام انجام شد: اول تطبیق توسط اعضا که در آن برخی از مشارکت‌کنندگان گزارش نهایی مرحله نخست، فرایند تحلیل یا مقوله‌های به‌دست‌آمده را بازبینی کرده و نظر خود را در ارتباط با آن‌ها ابراز داشتند. دوم بررسی همکار که در آن دو تن از پژوهشگران حوزه رسانه-های مجازی و فناوری‌های نوین، به بررسی یافته‌ها و اظهارنظر درباره آن‌ها پرداختند. در نهایت روایی یافته‌ها با روش‌های تطبیق توسط اعضا و بررسی همکار تضمین شد. لازم به یادآوری است جهت رعایت ملاحظات اخلاقی، اقداماتی از جمله اخذ رضایت از شرکت‌کنندگان جهت شرکت در تحقیق، محرمانه ماندن اسامی افراد و در دسترس بودن محقق جهت پاسخگویی به سؤالات، در نظر گرفته شد.

۴. یافته‌های پژوهش

از محقق برای دستیابی به نظر افراد در خصوص مزایا و معایب کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی با مطلعان کلیدی (دانشجویان کاربر شبکه‌های اجتماعی) که تماس نظری و عملی ممتدی با مسئله پژوهش داشتند، مصاحبه کرده و تجارب و نگرش‌های آنان را در این خصوص جويا می‌شد. در فرایند گردآوری اطلاعات کم‌کم مفاهیم و گزاره‌ها در این خصوص انباشته می‌شدند، تا جایی که داده‌ها به تکرار رسیدند. در خصوص تحلیل مرحله‌ای یافته نیز باید اذعان کرد که ابتدا با تفکیک متن مصاحبه به عناصر دارای پیام در داخل خطوط یا پاراگراف‌ها تلاش شد تا کدهای باز استخراج شوند (کدهای باز) و در مرحله بعدی آن مفاهیم در قالب مقوله‌های بزرگ‌تری قرار گرفتند (کدهای محوری). بعد از این مرحله سعی شد که مقولات نیز در قالب دسته‌های بزرگ مفهومی طبقه‌بندی شوند (کدهای انتخابی). در شکل ۱ فرایند استخراج مقولات ارائه شده است.

شکل ۱: فرایند استخراج مقولات در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی

پس از انجام مصاحبه تا مرحله اشباع و استخراج مقولات، در نهایت ۹۸ مقوله مفهومی اولیه، ۱۲ مقوله فرعی و ۲ مقوله اصلی به دست آمد. جزئیات مقولات به دست آمده در اشکال شماره ۲ یعنی کدگذاری داده‌ها و شماره ۳ یعنی الگوی فایده‌مندی کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی و مقوله‌بندی‌ها در قالب جدول ۲، نشان داده شده است.

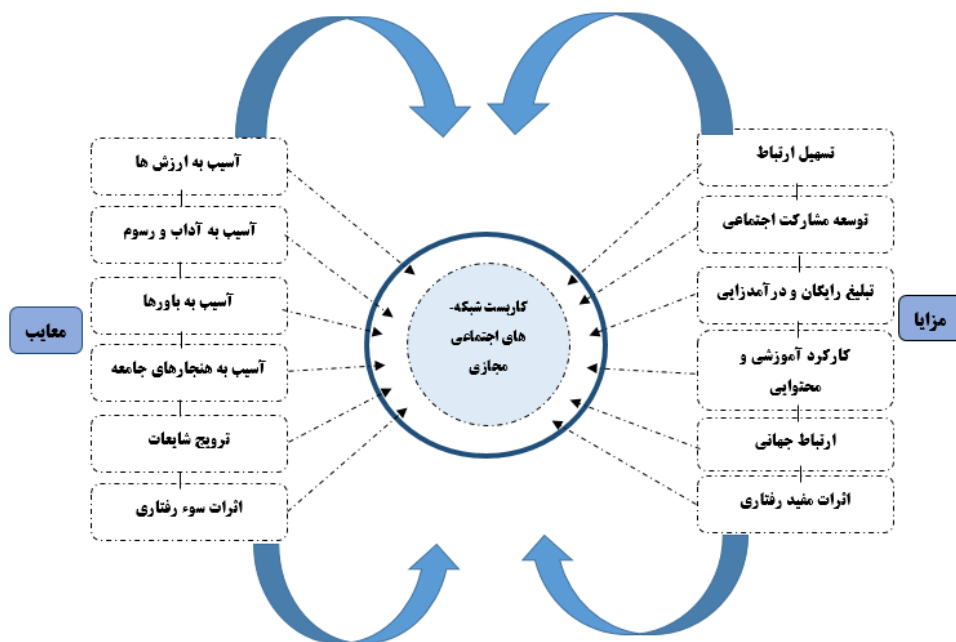

شکل ۲: فرایند مدیریت داده‌ها و تکامل مدل در سه مرحله کدگذاری باز و محوری و انتخابی

جدول ۲: نتایج کدگذاری باز، محوری و انتخابی به همراه گزاره مفهومی اولیه

مقوله کلی	مقوله‌های فرعی	گزاره مفهومی اولیه
مزایای کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی	تسهیل ارتباط	گسترده شدن دامنه ارتباطات، پیدا کردن دوستان خارج از محدوده دسترسی، ارتباط مستمر با دوستان و آشنایان، دوست‌یابی آسان، به اشتراک گذاشتن علاقه‌مندی‌ها، بیان ایده به صورت آزادانه، فضای گفتگوی دو سویه
	توسعه مشارکت اجتماعی	بالا بردن کیفیت مشارکت، شناسایی افراد نیازمند و کمک به آن‌ها، سازمان‌دهی گروه‌های اجتماعی مجازی فرهنگی، آموزشی و ...
	تبلیغ رایگان و درآمدزایی	استفاده از کتاب، فیلم و .. دیگران، تشویق و تحریک به فعالیت، تبلیغ وسیع رایگان برای محصولات خود، بازدهی بالای تبلیغات، انتخاب افراد به صورت هدفمند برای تبلیغات، بازاریابی شبکه‌ای، فروش محصولات، تعامل آسان با مشتریان و همکاران، منبع درآمد از راه تبلیغ، تبلیغ رایگان ارزش‌های اخلاقی و ...
	کارکرد آموزشی و محتوایی	انتقال دانسته‌های عمومی و تخصصی افراد به همدیگر، آشنا شدن با عقاید مختلف، تسهیل آموز از راه دور، گسترش دامنه فرایند یادگیری، ارتباط آسان و شبانه‌روزی دانشجویان با همکاران و اساتید، آشنایی با بحران‌های جهانی از جمله محیط‌زیست و ... ایجاد محتوای قابل تکثیر، تسهیم محتوا و ایده‌های خود با دیگران، کسب اطلاعات و اخبار، افزایش سرعت فرایند آموزش
	ارتباط جهانی	ارتباط کم‌هزینه با افراد در سراسر جهان، بی‌معنی شدن فاصله جغرافیایی در ارتباط، امکان آشنایی با افراد و جوامع و فرهنگ‌های مختلف و جهانی، یکپارچه‌سازی امکانات پایگاه‌های مختلف اینترنتی
معایب کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی	اثرات مفید رفتاری	گسترش فعالیت خیرخواهانه، افزایش سطح انتظارات افراد از خود و جامعه خود، بیان اندیشه‌ها به دیگران، افزایش قدرت تحلیل افراد، افزایش روحیه انتقادی افراد، شکل‌گیری و تقویت خرد جمعی، ایجاد انسجام اجتماعی در بین مردم
	آسیب به ارزش‌ها	کاهش صداقت بین افراد، کم‌اهمیت شدن گذشت در روابط، بی‌اعتمادی در روابط، کم شدن اهمیت صمیمیت بین افراد، بی‌تفاوتی نسبت به مسئولیت‌پذیری، کاهش میل درونی به موفقیت، تغییر شیوه انجام امور
	آسیب به آدام و رسوم محلی	کم شدن روابط چهره به چهره، روابط نامشروع در بین افراد، کم‌رنگ شدن روابط رسمی، تغییر ادبیات محترمانه به ساده، شکل‌گیری روابط مجازی به جای روابط خانوادگی، کاهش صلح‌رحم، کاهش روحیه جمع‌گرایی، کم شدن معاشرت خانوادگی، ایجاد فاصله بین افراد
	آسیب به باورها	تبلیغات ضد دینی، حمله به اعتقادات دینی، دینی زدایی، ترویج اعتقادات ضد مذهبی، باور به عدم تأثیر کار گروهی، تأثیرپذیری باور فرد از اخبار کذب، عدم باور به اثرات مثبت نقش خود، کاهش انگیزه در

مسئولیت شعلی، کاهش احساس تعلق و تشدید دو قطبی بودن، عدم انگیزه برای تلاش، تسلیم در برابر تنش‌ها،		
کاهش وفاداری در روابط، خدشه‌دار شدن احترام متقابل، نقض حریم خصوصی، کم شدن نظم و انضباط، عادی شدن تفسیر فرهنگ‌های مختلف، ارتباط ناهنجار اجتماعی، ارتباط با افراد ناباب، شکل‌گیری روابط بین فردی سطحی و متنوع، افشا شدن اطلاعات شخصی، سرقت فایل‌های شخصی افراد، ایجاد شکاف بین ملت‌ها و بروز شکاف فرهنگی، تضعیف پیوندهای سنتی، گسترش مزاحمت‌های سایبری	آسیب به هنجارهای جامعه	
پخش خبرهای غیرواقعی، شکل‌گیری و ترویج سریع شایعات،	ترویج شایعات	
پیدا کردن فرهنگ ارتباطی نامناسب، شکل‌گیری و ترویج عادات رفتاری نامناسب، تغییر سبک رفتار و کنش افراد با دیگران، تأثیر افراد در ناخودآگاه فرد، ترویج تکیه کلام‌های زشت، گسترش یافتن رفتارهای غیراخلاقی، بی‌نظمی در خواب، ایجاد استرس، افسردگی و اعتیاد الکترونیکی،، ایجاد حس رقابت ناسالم، ایجاد هیجان کاذب، دوگانگی هویت،، عامل اتلاف وقت زیاد، افزایش پرخاشگری، ترویج آرمان گروه‌های مبتذل، ترویج رفتارهای نامناسب جنسی	تأثیر سوء رفتاری	

شکل ۳: الگوی ساختاری فایده‌مندی کاربری شبکه‌های اجتماعی مجازی

شکل ۳ الگوی ساختاری فایده‌مندی کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود کاربست شبکه‌های اجتماعی از نظر فایده‌مندی و اثرات کاربست در دو بعد کلی مزایا و معایب قرار می‌گیرند. مؤلفه‌های مزایا و معایب کاربست شبکه‌های اجتماعی چندگانه‌اند و درعین حال که بر کاربران شبکه‌های اجتماعی مجازی اثر می‌گذارند، با همدیگر نیز در ارتباط می‌باشند.

بحث و نتیجه‌گیری

به نظر می‌رسد هر چند شبکه‌های اجتماعی مجازی، انسان عصر اطلاعات را توانمندتر کرده ولی تهدیدات و فرصت‌هایی در حوزه‌های مختلف ایجاد می‌کنند که قابل بررسی است. از این رو در تحقیق حاضر با رویکرد کیفی به تبیین تجارب زیسته دانشجویان از کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی در نگاهداشت فایده‌مندی و اثرات کاربست پرداخته شد. بر این اساس در ابتدا با دانشجویان کاربر شبکه‌های اجتماعی مجازی به مصاحبه نیمه ساختارمند در این زمینه اقدام گردید. پس از کدگذاری متن مصاحبه‌های انجام گرفته، به‌طور کلی دانشجویان دو بعد مزایا و معایب را در نگاهداشت فایده‌مندی کاربست شبکه‌های مجازی ذکر نمودند. این یافته با یافته‌های بویید (۲۰۰۸)، جاناسن و همکاران (۲۰۰۴)، هرینیوک^۱ (۲۰۰۵)، سلمان‌دیو^۲ و کولوکوترونس^۳ (۲۰۰۸)، ضیایی‌پرور، عقیلی (۱۳۸۹)، جوادی‌نیا و همکاران (۱۳۹۱)، آریانی و همکاران (۱۳۹۴) و اخوتی و همکاران (۱۳۹۰) همخوان و همسو است.

مزایای کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی

در رابطه با مزایای کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی با استفاده از مفاهیم انتزاع شده از متن مصاحبه‌ها، ۶ مؤلفه فرعی یافت شد که عبارت‌اند از تسهیل ارتباط، توسعه مشارکت اجتماعی، تبلیغ رایگان و درآمدزایی، کارکرد آموزشی و محتوای، ارتباط جهانی و اثرات مفید رفتاری.

تسهیل ارتباط: استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی موجب سهولت در دسترسی به اطلاعات، گسترده شدن دامنه ارتباطات، پیدا کردن دوستان خارج از محدوده دسترسی،

1. Harapnuik
2. Solomonidou
3. Kolokotronis

ارتباط مستمر با دوستان و آشنایان، دوست‌یابی آسان، به اشتراک گذاشتن علاقه‌مندی‌ها، بیان ایده به‌صورت آزادانه و فضای گفتگوی دو سویه بین کاربران شده است. اگرچه ارائه اطلاعات در شبکه‌های مجازی منسجم نبوده و در واقع تکه‌پاره‌هایی از انواع اطلاعات است لکن انتشار سریع و بی‌وقفه اطلاعات موجب آگاهی کاربران شده است و بستر ارتباطی افراد با دیگر کاربران در زمینه‌های مختلف به‌راحتی فراهم شده است، بر این اساس مصاحبه‌شوندگان در مطالعه حاضر در خصوص این مزیت شبکه‌های اجتماعی تجاربی را بیان کرده‌اند.

توسعه مشارکت اجتماعی: در شبکه‌های اجتماعی، همواره اعضای شبکه به‌صورت مستقیم یا غیرمستقیم به شرکت در فعالیت‌های واقعی در زندگی اجتماعی تحریک و تشویق می‌شوند. تأثیرگذاری قابل توجه شبکه‌های اجتماعی بر میزان و کیفیت مشارکت‌های اجتماعی در جوامع مختلف به حدی بوده است که اخیراً تعداد قابل توجهی از شبکه‌های اجتماعی، دقیقاً با هدف توسعه مشارکت اجتماعی مردم در زمینه‌های خاص ایجاد شده‌اند. ایجاد انسجام اجتماعی در بین مردم و تسریع در سازمان‌دهی فعالیت‌های مفید سیاسی و اجتماعی، از آثار مثبت شبکه‌های اجتماعی است و در واقع سایت‌های شبکه‌های اجتماعی طیف وسیعی از تعاملات اجتماعی با دوستان و اعضای خانواده را میسر می‌کند.

تبلیغ رایگان و درآمدزایی: اظهارات مصاحبه‌شوندگان بیانگر آن است که شبکه‌های اجتماعی ابزار تبلیغی مناسبی برای معرفی و شناخت انواع منابع اطلاعاتی و بازاریابی آن‌هاست. معرفی و تبلیغ مناسب به قصد آگاهی‌رسانی می‌تواند تأثیر مناسبی بر میزان استفاده از منابع اطلاعاتی بگذارد و حتی مؤثرتر از سایر ابزارهای مانند روزنامه‌ها و صداوسیما عمل نماید. بازاریابی با استفاده از رسانه‌های اجتماعی به دلیل صرفه‌جویی در وقت و هزینه‌ها و امکان دسترسی گسترده‌تر مخاطبان و دریافت بازخورد از آنان می‌تواند به شکل اثربخشی انجام گیرد.

کارکرد آموزشی و محتوای: خواندن و تولید محتوا و اشتراک‌گذاری دانسته‌های خود در فضای شبکه‌های مجازی به‌دلیل جذابیت‌های فراوان آن بدون اجبار و همراه با اختیار، علاقه، رغبت و خودانگیختگی اتفاق می‌افتد که این امر می‌تواند بستری برای نهادینه‌سازی فرهنگ خواندن و افزایش سرانه مطالعه فراهم نماید. گرچه شاید این خواندن، خواندن عمیق و با کیفیتی نباشد که همراه با استنتاج، استنباط و درک صورت گیرد و متفاوت با خواندن متون چاپی باشد، اما برای فردی که علاقه‌ای به خواندن متون چاپی ندارد و یا افرادی که مدت

زمان زیادی از روز را در شبکه‌های مجازی می‌گذرانند، می‌تواند مثبت و مفید ارزیابی شود. فراگیر بودن و محبوبیت شبکه‌های اجتماعی این امکان و فرصت را در اختیار دست‌اندرکاران و متولیان حوزه آموزش کشور اعم از نویسندگان و دانشگاهیان و اهل کتاب قرار می‌دهد که بتوانند فرهنگ خواندن و آموزش مجازی را ترویج نمایند. بی‌شک، شبکه‌های اجتماعی اینترنتی نقش بسیار مؤثری در توسعه آموزش‌های تخصصی و عمومی دارند. گرچه به علت عدم امکان نظارت علمی، بسیاری از محتواهای اینترنتی هنوز به مرتبه قابل قبولی از اعتبار علمی نرسیده‌اند، اما درعین حال شبکه‌های اجتماعی یکی از عرصه‌های اینترنتی هستند که کاربران بی‌شمار آن‌ها به صورت خودجوش اقدام به آموزش و انتقال دانسته‌های تخصصی و عمومی خویش به دیگران می‌کنند. علاوه بر این، شبکه‌های اجتماعی علمی و آموزشی نیز به صورت تخصصی و با هدف آموزش از راه دور یا همان آموزش مجازی، مشغول فعالیت هستند. با استفاده از شبکه‌های اجتماعی آموزشی مجازی، دانش‌آموزان و دانشجویان می‌توانند دامنه فرآیند یادگیری خود را در هر لحظه که نیازمند سؤال و برقراری رابطه با استاد یا سایر دانشجویان هم‌رشته‌ای باشند، به خارج از محدوده‌های کلاس گسترش دهند. ارتباط جهانی: مبنا و هدف اصلی اینترنت، برداشتن فاصله جغرافیایی میان انسان‌های سراسر دنیا و ایجاد تحول در عرصه ارتباطات و تبادل اطلاعات است. درحالی که هیچ‌کس تصور نمی‌کرد روزی جنبه اجتماعی اینترنت به صورت کاربرد اصلی آن درآید و شبکه‌های اجتماعی اینترنتی پا به عرصه وجود بگذارد؛ این موضوع در بین کاربران اینترنتی چنان مورد استقبال قرار گرفت که به جرأت می‌توان گفت یکی از تأثیرگذارترین سرویس‌های ارائه شده در اینترنت و وب که در سال‌های اخیر تحول شگرفی در نظام اجتماعی کشورهای مختلف جهان به وجود آورده، شبکه‌های اجتماعی اینترنتی بوده است. بر این اساس در تحقیق حاضر مزیت‌هایی همچون ارتباط کم‌هزینه با افراد در سراسر جهان، بی‌معنی شدن فاصله جغرافیایی در ارتباط، امکان آشنایی با افراد و جوامع و فرهنگ‌های مختلف و جهانی، یکپارچه‌سازی امکانات پایگاه‌های مختلف اینترنتی در این زمینه توسط مصاحبه‌شوندگان بیان گردید.

اثرات مفید رفتاری: مردم در گذشته استفاده از فضای تعاملی مانند چت را تجربه کرده‌اند؛ اما در این فضا، کاربران کمتر شخصیت و هویت خود را به درستی اعلام می‌کنند و از نام‌ها و شخصیت‌های مستعار استفاده می‌کنند؛ زیرا به این فضا اعتماد لازم را برای بازگو کردن حقیقت ندارند. با شکل‌گیری وب سایت‌های شبکه اجتماعی مردم صداقت را جهت پیدا

کردن دوستان قدیمی، لذت استفاده از علم و ... به همراه اعتماد واقعی به دست آوردند. به نظر می‌رسد تا قبل از به وجود آمدن شبکه‌های اجتماعی، موضوع اعتماد و صمیمیت فضای سایبر در سراسر دنیا لمس نشده بود؛ ولی زمانی که شبکه‌های اجتماعی پا به عرصه اینترنت گذاشتند، مردم با اعتماد به این پایگاه‌ها باعث گسترش صمیمیت در بین یکدیگر شدند و بر این اساس مصاحبه‌شوندگان تحقیق در این زمینه به مزایای گسترش فعالیت خیرخواهانه، افزایش سطح انتظارات افراد از خود و جامعه خود، بیان اندیشه‌ها به دیگران، افزایش قدرت تحلیل افراد، افزایش روحیه انتقادی افراد، شکل‌گیری و تقویت خرد جمعی و ایجاد انسجام اجتماعی در بین مردم اشاره داشته‌اند.

معایب کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی

در رابطه با معایب کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی با استفاده از مفاهیم انتزاع شده از متن مصاحبه‌ها، ۶ مؤلفه فرعی یافت شد که عبارت‌اند از آسیب به ارزش‌ها، آسیب به آداب و رسوم، آسیب به باورها، آسیب به هنجارهای جامعه، ترویج شایعات و اخبار کذب و اثرات سوء رفتاری.

آسیب به ارزش‌ها و باورهای جامعه: در شبکه‌های اجتماعی مجازی نیز مانند سایر رسانه‌ها، افراد و گروه‌های مغرض با اهداف از پیش تعیین شده و با شیوه‌های مخصوص، اقدام به تبلیغات ضد دینی و حمله به اعتقادات مذهبی می‌نمایند. از آنجاکه در فضای مجازی، ساخت ارتباطات دینی بیشتر اقناعی و الگوی ارتباطی گزینشی است، حذف حضور فیزیکی سبب می‌شود ارتباط دینی از یک ارتباط عمودی به یک ارتباط افقی تبدیل شود که به این ترتیب ساخت ارتباطات سنتی کاربران تحت تأثیر قرار می‌گیرد و متناسب با ارزش‌های دینی، فهم کاربر از دین را هم تغییر می‌دهد و این مسئله می‌تواند در کوتاه‌مدت بحران‌زا باشد. بر این اساس مصاحبه‌شوندگان در تجارب خود به مواردی همچون تبلیغات ضد دینی، حمله به اعتقادات دینی، دینی زدایی، ترویج اعتقادات ضد مذهبی، باور به عدم تأثیر کارگروهی، تأثیرپذیری باور فرد از اخبار کذب، عدم باور به اثرات مثبت نقش خود، کاهش انگیزه در مسئولیت شغلی، کاهش احساس تعلق و تشدید دو قطبی بودن، عدم انگیزه برای تلاش، تسلیم در برابر تنش‌ها، کاهش صداقت بین افراد، کم‌اهمیت شدن گذشت در روابط، بی‌اعتمادی در روابط، کم شدن اهمیت صمیمیت بین افراد، بی‌تفاوتی نسبت به مسئولیت‌پذیری، کاهش میل درونی به موفقیت و تغییر شیوه انجام امور اشاره داشته‌اند.

آسیب به آداب‌ورسوم و هنجارهای جامعه: یکی دیگر از معایب شبکه‌های اجتماعی مجازی ترویج عقاید و تفکرات فرقه‌ای و فرهنگ بیگانه است. این تهدید در ابتدا شاید آشکارا نباشد اما به مرور زمان زیرساخت فرهنگی و اعتقادی یک جامعه را دچار مشکلات می‌کند. این نوع تهدید اصولاً از نوع خطرات بلندمدت است که در بیشتر این حرکات نقش کشورهای غیر متحد بیگانه و برخی جناح‌های سیاسی دیده می‌شود. بر این اساس از نظر مصاحبه‌شوندگان مواردی همچون کم شدن روابط چهره به چهره، روابط نامشروع در بین افراد، کم‌رنگ شدن روابط رسمی، تغییر ادبیات محترمانه به ساده، شکل‌گیری روابط مجازی به جای روابط خانوادگی، کاهش صلح‌رحم، کاهش روحیه جمع‌گرایی، کم شدن معاشرت خانوادگی، ایجاد فاصله بین افراد کاهش وفاداری در روابط، خدشه‌دار شدن احترام متقابل، نقض حریم خصوصی، کم شدن نظم و انضباط، عادی شدن تمسخر فرهنگ‌های مختلف، ارتباط ناهنجار اجتماعی، ارتباط با افراد ناباب، شکل‌گیری روابط بین فردی سطحی و متنوع، افشا شدن اطلاعات شخصی، سرقت فایل‌های شخصی افراد، ایجاد شکاف بین ملت‌ها و بروز شکاف فرهنگی، تضعیف پیوندهای سنتی و گسترش مزاحمت‌های سایبری؛ از جمله معایب کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی در ابعاد آسیب به آداب‌ورسوم و هنجارهای جامعه قرار دارند.

ترویج شایعات: به علت عدم امکان شناسایی هویت واقعی اعضا و نیز عدم امکان کنترل محتوای تولید شده توسط کاربران شبکه‌های اجتماعی، یکی از مهم‌ترین پیامدهای منفی این شبکه‌ها، شکل‌گیری و ترویج سریع شایعات و اخبار کذبی خواهد بود که توسط برخی از اعضای این شبکه‌ها و با اهداف خاص و غالباً سیاسی منتشر می‌شود.

اثرات سوء رفتاری: هر شبکه اجتماعی مجازی، فرهنگ ارتباطاتی خاص خود را دارد، یعنی منش و گفتار مخصوص و منحصر به فردی را برای خود برگزیده است. البته می‌توان شبکه‌هایی را یافت که فرهنگ ارتباطاتی تقلیدی برای خود برگزیده‌اند. فرد با عضویت در هر شبکه اجتماعی درگیر نوع خاصی از فرهنگ ارتباطاتی می‌شود که شامل: برخورد، تکیه کلام، اصطلاحات مخصوص، رفتار، تیپ شخصیتی و ظاهری و ... است. بدون تردید، میزان تأثیرپذیری فرد از این محیط، صفر مطلق نخواهد بود. پس هر شبکه اجتماعی، هویت مطلوب خود را ترویج می‌کند. به‌عنوان مثال در شبکه اجتماعی فیسبوک کاربر در کنار اینکه عضو جامعه بزرگ پایگاه مورد نظر است، در گروه و شبکه‌های اجتماعی کوچک‌تری نیز عضو می‌شود. هر کدام از این گروه‌ها وابستگی خاص خود را دارند و به تبع، فرهنگ ارتباطاتی مخصوص. پس فرد در تأثیرپذیری از فرهنگ ارتباطاتی این گروه‌ها بر خود لازم می‌بیند که

هویت ارتباطاتی خود، یعنی سبک و هویت کنش‌های کلی خویش در ارتباط با دیگران را تغییر دهد؛ هر چند این تغییر هویت موقت و محدود به زمان و مکان خاصی باشد؛ ولی بدون تردید در هویت واقعی فرد بی‌تأثیر نخواهد بود و به‌طور کلی، همه اجزای یک شبکه اجتماعی که فرد با آن در تعامل است، در ضمیر ناخودآگاه فرد تأثیر می‌گذارد. هویت ارتباطاتی فرد نیز چیزی نیست که به ضمیر ناخودآگاه مرتبط نباشد.

به‌طور کلی می‌توان گفت نوع استفاده از هر ابزاری در طول تاریخ به شکل فرهنگ و اخلاقیات بشر مربوط می‌شده است و رسانه‌های اجتماعی نیز از این قاعده مستثنی نیستند. این پدیده نیز همانند هر ابزار و فناوری دیگری دارای کارکردها و کارکردهایی می‌باشد. به همین دلیل است که در سال‌های اخیر کشورهایمانند چین، روسیه و ایران با کمک شرکت‌های خصوصی و دانش بنیان خود و فراهم نمودن زیرساخت‌های لازم، اقدام به فراهم آوردن و ایجاد سرویس‌هایی مشابه و حتی بهتر نموده‌اند. آن‌ها سعی کرده‌اند تا با یک دید فراملی نه تنها اقدام به جذب کاربران خود بلکه در جذب کاربران بین‌المللی نیز موفق باشند. در کشور ایران نیز شبکه‌های اجتماعی مجازی همچون مرجع متخصصین کشور، انجمن، شبکه پژوهشگران کشور، مرجع‌های استخدامی و به تازگی شبکه اجتماعی سروش و ... در این راستا پایه‌ریزی شده‌اند. عمده‌ی کارکردهای این فضا به دلیل تعاملی بودن و ایجاد قابلیت‌های ویژه برای ارضای همه نیازهای مرتبط با زندگی افراد است که از جمله‌ی آن‌ها می‌توان به تسهیل ارتباط، توسعه مشارکت اجتماعی، تبلیغ رایگان و درآمدزایی، کارکرد آموزشی و محتوای، ارتباط جهانی و اثرات مفید رفتاری اشاره کرد. همچنین از کارکردهای اصلی این ابزارها می‌توان آسیب به ارزش‌ها و آداب و رسوم، آسیب به باورهای و هنجارهای جامعه، ترویج شایعات و اخبار کذب و اثرات سوء رفتاری را نام برد.

در نهایت با توجه به این که مشخص گردید که کاربری شبکه‌ی اجتماعی مجازی در کنار فایده‌مندی و مزایا، دارای معایب نیز می‌باشد، پیشنهاد می‌گردد در این زمینه تحقیقات بیش‌تری انجام گیرد و اثرات مختلف کاربری شبکه‌های اجتماعی مجازی را بر قابلیت‌ها و عملکردهای دانشجویان مشخص نموده و به تبع آن اطلاع‌رسانی‌های ارزنده در زمینه‌ی اثرات مثبت و منفی کاربری شبکه‌های مجازی در اختیار کاربران این شبکه‌ها قرار داده شود و در دانشگاه‌ها اقداماتی برای آشناسازی و فرهنگ‌سازی استفاده‌ی مفید و علمی از شبکه‌های اجتماعی مجازی صورت گیرد. آنچه مسلم است این است که کارکردهای وسیع این رسانه‌ها، لزوم مطالعه‌ی عمیق‌تر برای فهم بیشتر مسائل فرهنگی جامعه و توجه به ظرفیت بالقوه‌ی

رسانه‌های اجتماعی برای دسترسی به اهداف رشد و گسترش کشور را ایجاب می‌کند. رسانه‌های اجتماعی مجموعه‌ای از فرصت‌ها و تهدیدها هستند و لذا نباید با دیدن نیمه‌خالی لیوان، گسترش و استفاده از این روند اطلاع‌رسانی مدرن را محدود کرده و از مزایای آن غفلت ورزید.

تشکر و قدردانی

در پایان از دانشجویانی که با همکاری صمیمانه خود، انجام تحقیق حاضر را فراهم نمودند تشکر و قدردانی می‌نماییم.

منابع

- اخوتی، مریم؛ اکبرنژاد، رضا و ذوالعلی، فرزانه. (۱۳۹۰). فناوری وب ۲ در آموزش پزشکی: استفاده از فناوری‌های وب ۲ توسط دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمان، اولین کنگره کاربرد فناوری اطلاعات در سلامت، ساری.
- آریانی، قیزقاپان، ابراهیم؛ عباس‌پور، ریحانه؛ شهبای‌زاده، سعادت؛ کاظمی، سلیم. (۱۳۹۹). بررسی نقش شبکه اجتماعی مجازی در رفتارهای تسهیم دانش (مطالعه موردی: شبکه اجتماعی تلگرام در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه محقق اردبیلی)، فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات، ۱۷، ۲۳۱-۲۴۵.
- آریانی، ابراهیم؛ زاهد بابلان، عادل؛ معینی‌کیا، مهدی و خالق‌خواه، علی. (۱۳۹۴). نقش شبکه‌های اجتماعی در قابلیت‌های پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی، مجله دانشگاهی یادگیری الکترونیکی (مدیا)، دوره ۶، شماره ۲، ۲۶-۳۹.
- اسدی، سعید. (۱۳۹۰). تحلیل شبکه‌های اجتماعی مجازی و کاربرد آن در علم‌سنجی، تهران: پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران.
- اسماعیلی، امیررضا. (۱۳۹۴). «از دهستان وایبر تا کوچ تلگرام چه گذشت؟ نگاهی به دلایل کوچ کاربران ایرانی از وایبر به تلگرام»، ماهنامه وب، ۱۵ (۱۶۶)، ۶۸-۷۵.
- افراسیابی، محمدصادق. (۱۳۹۲). مطالعات شبکه‌های اجتماعی و سبک زندگی جوانان، تهران: انتشارات سیمای شرق.
- اکبری چرمهینی، صغرا؛ سجادی نژاد، مرضیه السادات. (۱۳۹۶). استفاده از شبکه‌های مجازی، نگرش به آسیب‌های اجتماعی و سلامت روان در دانشجویان، فصلنامه روانشناسی معاصر، شماره ۱۲، ۲۰۹-۲۰۱۲.
- ایزدی، نسیم؛ یعقوبی فرانی، احمد؛ عطایی، پوریا. (۱۳۹۹). تعیین‌کننده‌های رفتار کارآفرینانه افراد عضو شبکه‌های اجتماعی مجازی کشاورزی، راهبردهای کارآفرینی در کشاورزی، ۶ (۱۲)، ۴۸-۵۸.
- بخشی پریخانی، سمیه؛ حامدی نسب، صادق؛ پورشافعی، هادی. (۱۳۹۷). نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی در راهبردهای یادگیری خودتنظیمی و رشد توانایی آینده‌پژوهی دانشجویان، آینده‌پژوهی مدیریت، ۲۸ (۱۱۴)، ۱-۱۵.
- پوراسکندری، رامین؛ فرج‌اللهی، مهران. (۲۰۱۹). شبکه‌های اجتماعی مجازی و تأثیر آن بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی در درس ریاضی، فناوری آموزش و یادگیری، ۲ (۸)، ۲۰-۴۰.
- پورمودت، خاتون؛ کجباف، محمدباقر. (۱۳۹۶). بررسی اضطراب اجتماعی در دانش‌آموزان استفاده‌کننده از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی. پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی، ۶ (۲۳)، ۹۳-۱۰۵.

- جوادی‌نیا، علی‌رضا؛ عرفانیان، مرتضی؛ عابدینی محمدرضا و بیجاری، بیبا. (۱۳۹۱). تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی بر عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی بیرجند، *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، ۱۲(۸)، ۵۹۸-۶۰۶.
- حسین‌پور، جعفر و عرب مؤمنی، علی. (۱۳۹۶). تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر هویت نهاد خانواده. *فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه علوم اجتماعی*، ۸(۳۲)، ۳۲-۶۰.
- رضائی، روح‌اله؛ صفا، لیلا و ادیبی، منصوره. (۱۳۹۵). عوامل مؤثر بر قصد استفاده از شبکه اجتماعی تلگرام در فعالیتهای آموزشی در بین دانشجویان دانشگاه فردوسی مشهد، *پژوهش‌های ارتباطی*، ۲۳(۸۷)، ۳۷-۶۴.
- رضایی، راضیه؛ زارعی، فاطمه، طهرانی، هادی. (۱۳۹۷). واکاوی به‌کارگیری شبکه‌های اجتماعی مجازی در یادگیری و آموزش از منظر استادان و دانشجویان شبکه‌های اجتماعی مجازی در آموزش. *فصلنامه پژوهش پرستاری ایران*، ۱۳(۱)، ۱-۹.
- زارعی، محسن؛ زارعی زوارکی، اسماعیل؛ علی‌آبادی، خدیجه و دلاور، علی. (۱۳۹۸). طراحی و اعتباریابی الگوی شبکه اجتماعی مجازی مدارس ایران، *فصلنامه فناوری آموزش*، ۱۳(۳)، ۶۲۵-۶۳۸.
- سراجی، فرهاد. (۱۳۹۰). کاربرد ابزارهای اینترنتی در آموزش و پژوهش، تهران: انتشارات آبیژ. سعیدی‌پور، بهمن؛ معصومی فرد، مرجان و معصومی فرد، میترا. (۱۳۹۲). بررسی رابطه‌ی منبع کنترل، سبک‌های یادگیری و یادگیری خود تنظیم با موفقیت تحصیلی دانشجویان دوره‌های آموزشی برخط، *دوفصلنامه علمی-پژوهشی دانشگاه شاهد (پژوهش‌های آموزش و یادگیری)*، ۱۰(۱)، ۱۹-۳۸.
- سلیمانی‌پور، روح‌الله. (۱۳۹۰). شبکه‌های اجتماعی فرصت‌ها و تهدیدها، *مجله راه‌آورد نور (نشریه اطلاع‌رسانی آموزش و مطالعات رایانه‌ای علوم اسلامی)*، ۳۱(۳)، ۱۴-۱۹.
- صالحی، مصطفی؛ عبدالهیان حمید و اسحاق‌پور، علیرضا. (۱۳۹۶). هوموفیلی در شبکه‌های اجتماعی مجازی (مطالعه موردی: شبکه اجتماعی مجازی دانشگاه تحصیلات تکمیلی زنجان)، *فصلنامه مطالعات رسانه‌های نوین*، ۲(۶)، ۹۵-۱۲۰.
- ضیایی‌پرور، حمید و عقیلی، سید وحید. (۱۳۸۹) بررسی نفوذ شبکه‌های اجتماعی مجازی در میان کاربران ایرانی، *فصلنامه رسانه*، ۲۰(۴)، ۲۳-۴۲.
- معینی‌کیا، مهدی؛ زاهد بابلان، عادل؛ آریانی، ابراهیم و خالق‌خواه، علی. (۱۳۹۴). بررسی اهداف و انگیزه‌های دانشجویان از کاربست شبکه‌های اجتماعی مجازی، *مجله رسانه*، ۱۰۱(۲۶)، ۱۰۵-۱۳۰.
- نقدی، اسداله؛ رویین‌تن، محبوبه و زارعی، آمنه. (۱۳۹۸). کندوکاو پنداره‌های ذهنی دانشجویان ساکن در سراهای دانشجویی، از زندگی در سرا: مورد مطالعه دانشجویان دختر سرای فرزنانگان دانشگاه بوعلی سینا. *پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر (علمی - پژوهشی)*، ۸(۱۴)، ۵۳-۷۳.

- Bicen, H. (2015). Determination of university students' reasons of using social networking sites in their daily life. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 190, 519-522.
- Boyd, D.f (2008). Why youth (heart) social network sites: The role of networked publics in teenage social life. *YOUTH, IDENTITY, AND DIGITAL MEDIA*, David Buckingham, ed., *The John D. and Catherine T. MacArthur Foundation Series on Digital Media and Learning*, The MIT Press, Cambridge, MA, 2007-16.
- Boyd, D. M., Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of computer-mediated communication*, 13(1), 210-230.
- Brophy, P. (2006). The International Handbook of Virtual Learning Environments. *The e-Library and Learning*: PP13-21.
- Brubaker, E. (2013). The relationship between Facebook™ activity and academic performance among African American students.
- Burak, L. J. (2012). Multitasking in the university classroom. *International Journal for the scholarship of teaching and learning*, 12, 11-25.
- Burke, M., Kraut, R., Marlow, C. (2011, May). Social capital on Facebook: Differentiating uses and users. In *Proceedings of the SIGCHI conference on human factors in computing systems* (pp. 571-580).
- Dawley, L. (2007). *The tools for successful online teaching*. Information Science Pub.
- Ellison, N. B., Lampe, C., Steinfield, C. (2009). Feature social network sites and society: current trends and future possibilities. *Interactions*, 16(1), 6-9.
- Gikas, J., Grant, M. M. (2013). Mobile computing devices in higher education: Student perspectives on learning with cellphones, smartphones & social media. *The Internet and Higher Education*, 19, 18-26.
- Grant, I. C. (2005). Young Peoples' Relationship with Online Marketing Practices: an Intrusion Too Far?. *Journal of Marketing Management*, 21(5), 607-623.
- Grant, I., O'Donohoe, S. (2007). Why Young Consumers are not Open to Mobile Marketing Communications. *International Journal of Advertising*, 26(2), 223-246.
- Greenhow, C., Robelia, B. (2009). Old communication, new literacies: Social network sites as social learning resources. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 14(4), 1130-1161.
- Gremu, C., Halse, M. (2012). The educational value of integrating a social networking platform and a learning management system. *South Africa: Rhodes University*.
- Hamilton, A. (2003). Best of the War Blogs. *Time*, 161: P 91.
- Hampton, K., Wellman, B. (2003). Neighboring in Netville: How the Internet supports community and social capital in a wired suburb. *City & Community*, 2(4), 277-311.
- Hanson, T. L., Drumheller, K., Mallard, J., McKee, C., & Schlegel, P. (2010). Cell phones, text messaging, and Facebook: Competing time demands of today's college students. *College teaching*, 59(1), 23-30.

- Heiberger, G., Harper, R. (2008). Have you Facebooked Astin lately? Using technology to increase student involvement. *New directions for student services*, 2008(124), 19-35.
- Imhof, M., Vollmeyer, R., Beierlein, C. (2007). Computer use and the gender gap: The issue of access, use, motivation, and performance. *Computers in human behavior*, 23(6), 2823-2837.
- Işık, F. (2013). Comparison of the use of social network in education between North and South Cyprus. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 103, 210-219.
- Jacobsen, W. C., Forste, R. (2011). The wired generation: Academic and social outcomes of electronic media use among university students. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 14(5), 275-280.
- Java, A., Song, X., Finin, T., Tseng, B. (2007, August). Why we twitter: understanding microblogging usage and communities. In *Proceedings of the 9th WebKDD and 1st SNA-KDD 2007 workshop on Web mining and social network analysis* (pp. 56-65).
- Jones, S., Johnson-Yale, C., Millermaier, S., Pérez, F. S. (2008). Academic work, the Internet and US college students. *The Internet and Higher Education*, 11(3-4), 165-177.
- Junco, R., Cole- Avent, G. A. (2008). An introduction to technologies commonly used by college students. *New Directions for Student Services*, 2008(124), 3-17.
- Junco, R., Heiberger, G., Loken, E. (2011). The effect of Twitter on college student engagement and grades. *Journal of computer assisted learning*, 27(2), 119-132.
- Kirschner, P. A., Karpinski, A. C. (2010). Facebook® and academic performance. *Computers in human behavior*, 26(6), 1237-1245.
- Lewis, K., Kaufman, J., Gonzalez, M., Wimmer, A., Christakis, N. (2008). Tastes, ties, and time: A new social network dataset using Facebook. com. *Social networks*, 30(4), 330-342.
- McLoughlin, C., Lee, M. (2007). Social software and participatory learning: Pedagogical choices with technology affordances in the Web 2.0 era. In *ICT: Providing choices for learners and learning. Proceedings ascilite Singapore 2007* (pp. 664-675).
- Moreno, M. A., Jelenchick, L., Koff, R., Eikoff, J., Diermyer, C., & Christakis, D. A. (2012). Internet use and multitasking among older adolescents: An experience sampling approach. *Computers in Human Behavior*, 28(4), 1097-1102.
- O'Brien, S. J. (2011). *Facebook and other Internet use and the academic performance of college students*. Temple University.
- Oinas-Kukkonen, H., Lyytinen, K., Yoo, Y. (2010). Social networks and information systems: ongoing and future research streams. *Journal of the Association for Information Systems*, 11(2), 3-15.
- Park, N., Kee, K. F., Valenzuela, S. (2009). Being immersed in social networking environment: Facebook groups, uses and gratifications, and social outcomes. *Cyberpsychology & behavior*, 12(6), 729-733.
- Parker, B. J., Plank, R. E. (2000). A Uses and GratiVcations Perspective on the Internet as a New Information Source, *American Business Review*, 18(2), 43-49.

- Pempek, T. A., Yermolayeva, Y. A., Calvert, S. L. (2009). College students' social networking experiences on Facebook. *Journal of applied developmental psychology*, 30(3), 227-238.
- Roblyer, M. D., McDaniel, M., Webb, M., Herman, J., Witty, J. V. (2010). Findings on Facebook in higher education: A comparison of college faculty and student uses and perceptions of social networking sites. *The Internet and higher education*, 13(3), 134-140.
- Rozac, J., Pogacnik, M., Kos, A. (2012). Integration of Learning Management Systems with Social Networking Platforms E-learning in a Facebook supported environment. *The Fourth International Conference on Mobile, Hybrid, and On-line Learning*, Valencia, Spain.
- Rubin, A. M. (200۲). The Uses and Gratifications Perspective of Media Effects. *Media Effects (Advances in Theory and Research)*: PP 525- 54۸.
- Ruggiero, T. E. (2002). Uses and Gratifications Theory in the 21st Century. *Mass Communication and Society*, 3(1), 3-37.
- Seder, J. P., Oishi, S. (2009). Ethnic/racial homogeneity in college students' Facebook friendship networks and subjective well-being. *Journal of Research in Personality*, 43(3), 438-443.
- Stollak, M. J., Vandenberg, A., Burklund, A., Weiss, S. (2011, February). Getting social: The impact of social networking usage on grades among college students. In *Proceedings from ASBBS annual conference* (Vol. 18, No. 1, pp. 859-865).
- Teclehaimanot, B., Hickman, T. (2011). Student-teacher interaction on Facebook: What students find appropriate. *TechTrends*, 55(3), 19.
- Thompson, L. A., Dawson, K., Ferdig, R., Black, E. W., Boyer, J., Coutts, J., Black, N. P. (2008). The intersection of online social networking with medical professionalism. *Journal of general internal medicine*, 23(7), 954-957.
- Walther, J. B., Parks, M. R. (2002). Cues filtered out, cues filtered in. *Handbook of interpersonal communication*, 3, 529-563.
- Wang, J. L., Jackson, L. A., Wang, H. Z., Gaskin, J. (2015). Predicting social networking site (SNS) use: Personality, attitudes, motivation and internet self-efficacy. *Personality and Individual Differences*, 80, 119-124.
- William, F. P. (2009). Social networking sites: How to Stay Safe Sites. *Multi-State Information Sharing & Analysis Center (MS-ISAC)*, 6(12), 1-5.
- Yedidia, M. J., Gillespie, C. C., Kachur, E., Schwartz, M. D., Ockene, J., Chepaitis, A. E., ... & Lipkin Jr, M. (2003). Effect of communications training on medical student performance. *Jama*, 290(9), 1157-1165.
- Zaidieh, A. J. Y. (2012). The use of social networking in education: Challenges and opportunities. *World of Computer Science and Information Technology Journal (WCSIT)*, 2(1), 18-21.